

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי-ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשס"ב, 2002
מספר השאלון: 905631
לנבחנים אקסטרניים – 161

יסודות ההבנה וההבעה

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – הבנה – 50 נקודות
פרק שני – הבעה – 50 נקודות
סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: הקפד על כתב ברור ועל תקינות הלשון, על כתיב נכון ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רישום טייטות כלשהן על דפים מחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה! רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

פרק ראשון – הבנה (50 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. עליך לקרוא אותם, ולענות על כל השאלות 1-6.

קרא את קטע מספר 1, וענה על השאלות 1-4 שאחריו.

קטע מספר 1

ים המלח – בין שימור לפיתוח

(מעובד על-פי מאמר מאת צפריר רינת, "אֶאוֹרִיקָה" – כתב-עת להוראת מדעים וטכנולוגיה, מאי 1997)

- פסקה א
- אזור ים המלח הוא אחד מהאזורים המרכזיים המיועדים לפיתוח תיירותי וכלכלי במדינת ישראל. תכניות הפיתוח של אזור זה רבות ומגוונות, והמשותף לכולן הוא השינוי האקולוגי*־תרבותי הבולט שהן עשויות לחולל באזור. גם אם רק חלק מתכניות אלו יתממשו, עשוי הנוף של ים המלח להשתנות לבלי הפך בעקבות הבנייה, שתכלול גם תשתיות, כמו: כבישים, מתקני פסולת ושפכים, וכן מתקני נופש ומבנים לשימוש מסחרי.
- האומנם מצב זה מחייב את עצירת הפיתוח?
- פסקה ב
- כבר עכשיו ים המלח נמצא בתהליך של הצטמצמות מתמשכת בגלל ניצול מרבית מימי הירדן הנשפכים אליו מצפון ובגלל ברכות האידוי של מפעלי התעשייה שבדרומו. הנוק לים המלח עלול אף להחמיר, מפני שמתכננים להקים באזור עוד מפעלי תעשייה רבים, וחלקם כבר נמצא בשלבי הקמה.
- פסקה ג
- ים המלח ידוע לא רק כאזור תעשייתי, אלא בעיקר כמרכז תיירותי המבוסס במידה רבה על אתרי מרפא, אתרי טבע ונוף ואתרים ארכאולוגיים. באזור נערכות פעילויות מגוונות: טיולי גיפים, סנפלינג, שהייה במדבר, טיולי משפחות ועוד. בולטים במיוחד ביקורי התיירים מן הארץ ומחוץ-לארץ, אשר באים לפקוד את האתרים הארכאולוגיים, שהם עדות לחיים התוססים שהיו באזור בתקופות שונות.
- פסקה ד
- כיום מתכננים לפתח לאורך החוף המערבי של ים המלח כמה מוקדי תיירות נוספים, שיכללו בתי-מלון, כפרי נופש, מסעדות ועוד. חוקרים בדקו את ההשפעה הצפויה של מוקדי פיתוח אלו בתחומים שונים: ארכאולוגיה, נוף ואקולוגיה. במילים אחרות, נבדק אם הפיתוח עלול לפגום באתרים בעלי חשיבות היסטורית, בנוף הסביבה או במערכת האקולוגית הכוללת את החי והצומח.
- פסקה ה
- על סמך בדיקות אלה, הגיעו רוב החוקרים למסקנה שהפגיעה העיקרית באזור המערבי של ים המלח תיגרם בשל יצירת מוקדי תיירות בחופים הצמודים למצוק התלול שממערב לים. מוקדי התיירות יגרמו לפגיעה חזותית קשה, מכיוון שאת מראה המצוק הנפגש עם הים יחליפו כבישים, בתי מגורים, מסעדות ומגרשי חנייה. כך, לדוגמה, התיירים שיעפילו למצדה יחזו בנוף המופרע על-ידי רצף של בתי-מלון במקום בחוף טבעי ופתוח אל הים.

* אקולוגי – מהמילה אקולוגיה – תורת הסביבה: השפעות הדדיות בין הסביבה לבין הצמחים, בעלי-החיים ובני-האדם החיים בה

- פסקה ו
הארכאולוג וסוקר הנוף זאב מְּשָׁל טוען שהפיתוח התיירותי מאיים על החוויה
המדברית של המטייל במדבר יהודה. חוויה זו קשורה לתחושה של ניתוק מן החיים
המודרניים, לתחושת בדידות מסוימת, ומעל לכול – לקרבה לנופי בראשית. אחד
30 מגורמי המשיכה הברורים של מצדה, למשל, הוא תחושת היְּשִׁמוֹן, המאפשרת
למבקר להבין ולחוש את הרקע לדרמה ההיסטורית שהתחוללה במקום. פיתוח
נוסף של האתר, שמטרתו להגדיל את הכושר לקלוט מבקרים, יגוע לדעתו באופי
המיוחד של המקום.
- פסקה ז
35 הבנייה באזור זה תגרום גם לפגיעה בבתי-הגידול של צמחים ושל בעלי-חיים.
פגיעה זו עלולה להגביל את תנועת בעלי-החיים בסביבה ואת יכולתם להתרבות.
כמו כן עלולים להיפגע מן הבנייה אתרים ארכאולוגיים רבים הפזורים על-פני כל
האזור וגם אתרים אשר טרם נחשפו.
- פסקה ח
40 עם כל זאת, אין לעצור לחלוטין את הפיתוח, אלא יש להעתיק את הביצוע
של תכניות הפיתוח למקומות אחרים בים המלח, מקומות רגישים פחות מבחינה
אקולוגית, כדי לצמצם את הנזק שהן עלולות לגרום.
- פסקה ט
45 לדעת מומחים, החוף הצפוני של ים המלח רגיש פחות, ולכן הוא מתאים
יותר לפיתוח תיירות, ובו יש לרכז את מוקדי התיירות הגדולים. באזור הצפוני אין
מצוקים או שטחי חוף רגישים כמו לאורך החוף המערבי, וגם הפגיעה בצומח ובחי
באזור זה תהיה קטנה יותר. האזור הצפוני אף קרוב לצומתי דרכים, ואפשר לנצל
45 קרבה זו להסיע אליו עובדים מהערים הגדולות, בלי צורך לבנות בעבורם מגורים
במקום. כמו כן, האקלים הנוח והמרחק הקצר יחסית מאתרי תיירות בולטים, כמו
יריחו, קומראן ומצדה, הם יתרונות נוספים מבחינת פיתוח התיירות.
- פסקה י
50 לדעת הארגונים לשמירת הטבע, לאורך החוף המערבי של ים המלח יש
להסתפק בפיתוח תיירותי מצומצם שיכלול, לכל היותר, כמה כפרי נופש וחופי
רחצה. אולם על המצוק יש להגן בכל מחיר, ולא להתיר סלילת כבישים או בנייה
עליו, העלולות להרוס אותו.
- פסקה יא
55 הפיתוח סביב ים המלח יצטרך אפוא להתבסס על איזון עדין בין הפעילויות
השונות. גורמי התכנון בישראל יצטרכו להוכיח שהם אינם נכנעים ליוזמות מקומיות
או לאינטרסים קצרי-טווח, אלא מתייחסים לים המלח כאל אזור, אשר מחייב מעל
לכול שמירה על משאבי טבע ועל אתרי תרבות.

(שים לב: השאלות בעמוד הבא.)

השאלות

ענה על ארבע השאלות 1-4.

1. בקטע זה מוצגת בעיה.

- א. מהי הבעיה? הסבר את שני צדדיה. (6 נקודות)
- ב. בשורה 7 המחבר מציג את השאלה: "האומנם מצב זה מחייב את עצירת הפיתוח?" הסבר מהי עמדתו של המחבר הנרמזת בשאלה זו. (4 נקודות)
- ג. בקטע מוצע פתרון לבעיה. פרט מהו. (6 נקודות)

2. מה הם שלושת התחומים שיושפעו מפיתוח התיירות באזור ים המלח? הסבר, על-פי הקטע, כיצד יושפע כל אחד מתחומים אלה מן הפיתוח. (9 נקודות)

3. א. I. על-פי ההקשר בקטע, מהי משמעות המילה "מצוק" (שורה 24)?

— נוף מדברי

— חומר מוצק (בניגוד לנוזל)

— מדרון כמעט אנכי

— מצוקה ולחץ

העתק למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)

II. על-פי ההקשר בקטע, מהי משמעות הביטוי "פגיעה חזותית" (שורה 24)?

— פגיעה בחזית

— פגיעה במראה

— פגיעה במה שצפוי

— פגיעה בבית-הגידול

העתק למחברתך את התשובה הנכונה. (נקודה אחת)

ב. הסבר מהי משמעות הביטוי "נופי בראשית" (שורה 30). (2 נקודות)

ג. **העתק** למחברתך את שלוש המילים שלפניך. כתוב ליד כל אחת מהן מילה אחרת במקומה, שתשמור על אותה משמעות של המילה שבקטע.

— "יְשִׁמוֹן" (שורה 31)

— "להעתיק" (שורה 39)

— "משאבים" (משאבי טבע, שורה 56)

(3 נקודות)

4. א. הכותב משתמש במילים רבות הגזרות מהשורש פ-ג-ע (שורות 22, 24, 33, 35,

36, 37, 44). מהי מטרת הכותב בשימוש המרובה בשורש זה? (2 נקודות)

ב. מצא בקטע ארבע מילים שונות ושאינן מהשורש פ-ג-ע, המשרתות אותה מטרה.

(4 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

קרא את קטע מספר 2, וענה על השאלות 5-6 שאחריו.

קטע מספר 2

עלינו למצדה

(מעובד על-פי עזריה אלון*, שבילים במדבר, תשכ"ט, 1969)

- פסקה א שנה תמימה לאחר שנסתיימו עבודות החפירה והשחזור במצדה לא עליתי על ההר. פחדתי קצת מן הפגישה עם ההר בצורתו המחודשת והמתורבתת. הייתי במצדה פעמים רבות, כאשר היא עדיין הייתה גלי חורבות. היינו זקוקים אז להרבה דמיון כדי לראות בעיני רוחנו, מתחת לערמות האבנים, את ארמונותיו של הורדוס, את משכנות הקנאים ואת כל מה שהיה צפון במצדה, לפי ידיעתנו או לפי השערתנו. מה מכל זה נשאר או יישאר?
- פסקה ב האם בכלל צריך היה לחפור במצדה? האם לא טוב יותר היה להשאיר את גלי האבנים כמו שהם, ולהניח לדמיון האדם להשלים את המסתתר מתחת להם? יש בוודאי תומכים בדעה זו, אך אינני יכול להצטרף אליהם. אלמלא טיפלו בחורבות מצדה, היה ההר הופך כולו בתוך שנים ספורות למקום פרוע ומוזנח, והחורבות היו נהרסות ללא תקנה.
- פסקה ג היה הכרח לחפור, ואם חפרו – היה הכרח לשחזר, לקלף ולהדביק מחדש שטחי טיח ולהקים קירות שהתמוטטו. חפירות ללא טיפול בהן, אפילו באקלים היבש של מדבר יהודה, עלולות להיהרס. היינו צריכים להשלים, מי בכאב לב ומי בשמחה, עם כך שמצדה תיחפר ותשוחזר, ויותקנו בה שבילים ומעקות ונקודות תצפית, כדי שיהיה אפשר לדעת מה עדיין חבוי בה, וכדי שאלפים ורובות יוכלו לראות זאת.
- פסקה ד ואמנם מצדה המחודשת תהיה עשירה בממצאים לאין-ערוך יותר מאשר מצדה החריבה – המדע ירוויח ואולי גם התיירות. עם זאת, מתעוררת הרגשה מעורפלת שיהיה כאן עסק שלא כולו רווח. קשה להאמין שמטייל העולה למצדה המשוחזרת יוכל לחוש את המצודה במדבר ואת האירוע ההיסטורי הקשור בה.

* עזריה אלון – ממייסדי החברה להגנת הטבע, מנכ"ל ומורה לטבע

ענה על שתי השאלות 5-6.

5. א. הסבר את ההתלבטות של הכותב בנוגע לעבודות החפירה והשחזור של מצדה. (6 נקודות)
- ב. באיזה אמצעי רטורי הכותב משתמש כדי לבטא את ההתלבטות הזאת? הדגם מן הכתוב. (2 נקודות)
6. עיין בפתיחה של שני הקטעים. מהו ההבדל, מבחינת סוג הכתיבה, בין הפתיחה של קטע מספר 1 ובין הפתיחה של קטע מספר 2? (4 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

פרק שני – הבעה (50 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על שאלה 7 (חובה) ועל אחת מהשאלות 8-9.
(לכל שאלה – 25 נקודות)

7. שאלת חובה (כתוב בהיקף של כ-10 שורות).

סכם, על-פי שני הקטעים שקראת, את המניעים לפיתוח אזור ים המלח ואתריו ואת הבעיות הכרוכות בפיתוח.

ענה על אחת מהשאלות 8-9. (כתוב בהיקף של 15-20 שורות).

8. **ים המלח – יעד תיירותי**

כתוב עלון פרסום למטיילים באזור ים המלח. תאר בעלון את ייחודו של האזור, והסבר מדוע כדאי לבקר בו (תוכל להיעזר בקטעים שקראת ובידע אישי).

9. **פעילות תלמידים למען הקהילה**

בתי-ספר רבים פעילויות של עזרה לקהילה הן חובה המוטלת על התלמידים. האם יש לחייב תלמידים לפעול למען הקהילה?
כתוב חיבור קצר והבע בו את עמדתך בנושא זה. נמק את דבריך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך